

KIRKEN I DET KOMMUNISTISKE CHINA AV ARNE TILTNES.

Den moderne politiske kommunisme har en vel trettiårig historie i China. Landets kommunistiske parti ble nemlig organisert i 1921, i Sør-China, — arnestedet både for Taipingopprøret i midten av forrige århundre og revolusjonen i 1911.

Kommunismen som politisk faktor hadde nettopp feiret sin første store triumf — maktovertakelsen i Russland. Gjennom revolusjonsårene 1917—19 lyktes det det lille bolsjevik-partiet å tilrive seg makten fullstendig og legge grunnvollen til Sovjetsamveldet.

Men de russiske kommunister var ikke beskjedne, hele verden skulle vinnes for kommunismen. Og det skulle skje på samme måte som i Russland: Partier skulle dannes i alle land, og i forbindelse med en revolusjon skulle disse tilrive seg makten. Verdens-revolusjonen, med proletariatets diktatur i alle land, var målet. Med dette program satte også Chinas kommunister i gang sitt virke.

Partiets trettiårige historie kan deles i fire perioder, fire skarpt markerte avsnitt. Det som deler tiden opp på denne måten, er ikke indre omdannelser i partiet, men tvingende ting i det ytre hendingsforløp.

Årene 1921—27.

I denne sjuårsperioden opplevde partiet en rivende utvikling og hadde fantastiske sjanser, men det hele endte med knall og fall.

Vi kan ikke her komme nærmere inn på den politiske utvikling i China etter 1911. Det får være nok å nevne at Peking fortsatt var hovedstaden, og der satt den såkalte republikanske regjering, holdt oppe av de mer konservative elementer, mens den radikale fløy av de revolusjonære var sterkest i sør. Mellom disse to, vi kan kalle dem nordpartiet og sørpartiet, vekslet det med kald og varm krig.

Da det led så langt fram som til 1926, var stillingen den at sørpartiet hadde sin regjering i Canton, med makten over noen få av de sørligste provinser. Men for å komme videre trengte de en betydelig hjelp utenfra. Den hjelpen var ikke god å få. Den vestlige verden var nede i depresjonen etter den første verdenskrig, og U.S.A. var glidd inn i isolasjonismen.

Da var det at noe hendte — det revolusjonære parti i sør, under Chiang Kai-sheks ledelse, gikk inn i en allianse med det unge kommunistpartiet. De skulle hjelpe hverandre å knuse Peking-styret og gjenforene hele det kinesiske riket.

Kommunistpartiet kunne formidle hjelp fra Sovjet, og hjelpen kom, hurtig og rikelig. Penger, våpen og ikke minst politiske og militære rådgivere.

Og nå tok et hendingsforløp til som var helt fantastisk: På kort tid var hele China full av propaganda, og det militære felttoget mot nord rullet fram som en uimotståelig bølge. På noen få måneder vinteren 1926—27 var hele Sør-China erobret, og likeså Sentralprovinsene. Wuhan (Hankow) skulle være rikets nye hovedstad, og der ble en ny sentralregjering dannet tidlig på våren 1927.

At det gikk slik med alliansen mellom de to partier at kommunistene tok ledelsen, behøver vi vel ikke å nevne engang, det var selvfølgelig. De spilte ikke bare førstefiolin, men næsten alle instrumentene. Ikke minst de russiske rådgiverne. Men herligheten varte ikke så lenge. Allerede tidlig på sommeren 1927 brøt Chiang Kai-shek samarbeidet med kommunistene, dannet ny regjering i Nanking, og de røde ble satt ut av spillet. At storparten av Sør-Chinas hærmasser fulgte Chiang, gjorde kupet mulig.

Hvorledes gikk det så med misjonene og kirken i denne tiden? Hva ble deres kår?

At borgerkrigen med de mange kamphandlinger og ødeleggelser i sitt følge gjorde det vanskelig mange steder, sier seg selv. Men det var vi jo så vant til. Verre var det med propagandaen, den ble satt inn giftig og voldsom.

At det ble brukt slike slagord som: «Ned med de reaksjonære», «Ned med utbytterne», «Ned med landssvikerne», var rimelig og naturlig. Men der sattes også inn med voldsom fremmedfiendtlighet:

«Ned med stormaktene», «Ned med imperialistene», «Ned med kapitalistene», «Ned med de ulike traktater», «Ned med eksterritorialretten». Alt dette var myntet på «utlendingene».

Men ikke nok med dette, det antikristelige innslag var ikke minst markert. «Ned med kristendommen», «Ned med misjonene», «Ned med misjonærene». Hva misjonene angår, så ble forkynnerarbeid ute i distriktene umuliggjort, ungdommen ved våre skoler ble agitert opp til streiker og spetakkel, endog ved sykehusene skulle der streikes. Tjenerne ble lokket eller truet fra misjonærene. Disse imperialistene måtte få hverken vann eller mat til sine stasjoner. Målet var å gjøre det ulekelig for utlendingene, så de måtte reise. Hva de fleste også gjorde. Og de kinesiske kristne? De ble utskjelt for «hunder», «Utlendingenes bannhunder», «Landsforrædere» og annet stygt.

Det er her tre ting vi skal bite merke i:

For det første: Allerede den gang, for 25 år siden, var kommunismen like ved å ta makten i China. Målet var så nært, det var like som bare å gripe det. Knuse den siste motstand i nord, marsjere til Peking — og seiren var sikret.

For det andre: Menneskelig sett var det den gang Chiang Kai-shek som reddet situasjonen. Hans helomvending i Nanking sommeren 1927, og senere kamp mot kommunismen, knuste det røde prosjekt og «utsatte» saken de neste 20 år, til 1947.

Begge disse kjensgjerninger har vært for lite forstått, og for lite påaktet.

For det tredje: De kinesiske kommunister avslørte allerede den gang, for 25 år siden, sitt ansikt. Utlendingene måtte ut av China, og, kristendom og misjon, ned med dem!

Man har talt om nasjonalisme. Var ikke alt dette bare et utbrudd av nasjonalisme? Nei, uten det kommunistiske innslag hadde det i 1927 neppe blitt noen fremmedfiendtlig, og slett ikke noen kristendomsfiendtlig storm over China. Heimegjort var bevegelsen ikke, den var innført, og fabrikkmerket har aldri vært vanskelig å tyde. Dertil kommer et interessant faktum: at de store lederne den gangen er de samme personer som er de største lederne i det kommunistiske China i dag.

Årene 1927–37.

Da Chiang Kai-shek sommeren 1927 dirigerte sine armeer mot Wuhan, og regjeringen der ble oppløst, ga ikke kommunistene opp kampen. Flere kommunistiske generaler fikk mesteparten av sine soldater med seg, gikk inn i noen store fjellpartier og kjempet videre. En ny tiårig borgerkrig tok til i China.

Hovedtyngden av de røde gikk inn i fjellene sør for Yangtse, sørøst for Hankow. Der dannet de sovjets, hadde sin regjering og sitt militære hovedkvarter. Nord for Yangtse, nordøst for Hankow, hadde de en annen betydelig avdeling. Ellers fantes det små flokker utover i mange provinser.

Der inne i fjellene utviklet de en fortreffelig guerilla-taktikk. I flere år kom Nanking ingen vei med dem. Deres divisjoner ble gang på gang fullstendig opprevet av de røde, som på den måten også skaffet seg nye våpen og ammunisjon. De gjorde også ofte dristige streiftog inn i nasjonalistisk område, for å proviantere, og for å ta flere gisler.

Men Nanking lærte med årene, en ny taktikk ble funnet. Der ble lagt en sterk ring rundt det røde område sør for Yangtse, ringen ble sakte, uhyre sakte, men sikkert snørt inn. Til slutt, i 1935, forsto kommunistene at de gikk mot fullstendig utsettelse. De sprengte ringen og tok fatt på «den lange marsj». En 8–900 norske mil, gjennom 12 provinser, over 18 høye fjellkjeder, og over 24 elver. 60 000 lå igjen langs veiene, bare 20 000 nådde fram.

Det var nord i Shensi-provinsen de slo seg ned, straks sør for Den store mur, og grunnet en liten sovjetstat der. Noen tusen mann kom også fra nord for Yangtse, men små avdelinger holdt seg utover i provinsene.

Hvorledes var så stillingen overfor kirke og misjon i denne tiårs-perioden? Absolutt fiendtlig. Det jevne folk behandlet de pent, især første gang de kom til et sted, snakket høflig til selv den simpleste bonde, og betalte overpris for varer de trengte. Men embeds- og bestillingsmenn, rikfolk og store jordeiere tålte de ikke å se. Slike ble drept eller fengslet, eller ilagt svære bøter. I klasse med slike folk ble misjonærene satt.

Når misjonærer falt i henderne på dem, kunne kvinnene stundom

bli løslatt straks eller etter bare noen få dager, mennene hadde ingen sjanser. Somme ble drept straks eller etter noen tids fangenskap, andre ble holdt fanget til de døde av frost, sult eller sykdom, atter andre ble etter kortere eller lengre tid utløst mot penger, medisiner etc.

For å gjenkalle erindringen om disse onde tider behøver jeg kun å nevne noen navn: norsk-amerikaneren Bert Nelson, englenderne Heyman og Boshart, amerikanerne familien Stam og vår egen Samset. Der var også mange andre. Og plyndrede misjonsstasjoner. Og mis-handlede kinesiske kirkeledere.

Årene 1937—47.

I denne tredje perioden, igjen ti år, ble forholdet et helt annet, både for China indrepolitisk og for misjon og kirke i forhold til kommunistene: Der ble fred, fordi der ble krig.

Japans angrep på China satte inn ut på sommeren 1937. (Tidligere, i 1931 hadde Japan tatt Manchuria.) Det treårige forspill til den annen verdenskrig tok til. Hva nå med den lille sovjetstaten i nordvest, med kommunistene? Skulle China, det vil si Kuomintang, måtte kjempe på to fronter, mot en ytre fiende (Japan) og en indre (kommunistene)? Nei, det ble det protestert mot fra alle hold i landet. Allerede de siste to årene før angrepet, etter at de røde slo seg ned i nordvest, ble striden ført bare lunkent og som på skrømt. Og nå, med japanene i landet, steg ropet om at alle kinesere måtte stå sammen i motstanden mot den overmektige fienden. Dette førte nokså hurtig til en våpenstillstands-avtale mellom Nanking og kommunistene. Merk, og merk meget vel, bare våpenstillstand, ikke fredsavtale.

For kommunistenes holdning overfor kirke og misjon fikk dette stor betydning. De måtte nå oppføre seg som regulære soldater, det ble slutt på røverfaktene med plyndring av misjonsstasjoner og kidnapping av misjonærer. I stedet hørte vi nå og da om misjonærer i Nord-China som hadde truffet den eller den kommunistiske generalen, vært til offentlig fest sammen med ham osv. Det var interessant og morsom lesning for oss lenger sør!

Kommunistenes innsats i kampen mot Japan skal jeg ikke komme

inn på. Meldingene er motstridende, og har forresten lite å bety i denne sammenheng. Derimot må de rødes innsats i nordvest, i deres område like sør for Den store mur, omtales med stor anerkjennelse.

Området de slo seg ned på i 1935, var kun tynt befolket, det meste var villmark, som kunne dyrkes. Lenge hadde det vært på tale å «kolonisere» disse traktene på grensen mot Mongolia, men aldri kom det noe fart i det. Kommunistene tok fatt, det var jo også en livsbetingelse for dem.

Det er ikke tvil om at de utrettet strålende ting hva nydyrking, kunstig vanning o. l. angår. Dessuten var der orden og effektivitet over alt.

Det var dette de besøkende fikk se. Under hele krigen kom og gikk ikke så få journalister, forfattere, politikere, sivile og militære embedsmenn fra allierte nasjoner, kanskje særlig amerikanere. Hva de så, kunne de sammenholde med inntrykkene fra Nasjonalist-China, og sammenligningen falt absolutt ut til fordel for de røde.

Innen Kuomintang steg korrupsjonen fra år til år, og Chinas venner ble mer og mer fortvilet over tingenes gang både på det sivile og militære område. Da var det annerledes mellom kommunistene. Der var orden og tiltak, og tilsynelatende ingen korrupsjon. Dette er forklaringen til den kjensgjerning at flere og flere tok til å satse på Yenan i stedet for Chungking, og håpet Mao Tse-tung kunne avløse Chiang Kai-shek. Dette syn hadde til slutt også den amerikanske regjering. Så lite forsto man ennå hva kommunismen er. Eller kanskje vi må si: Så lite trodde man Chinas kommunister var virkelige kommunister.

Med Japans kapitulasjon høsten 1945 ble problemet med de to regjeringene i China igjen aktuelt, mer enn tidligere. Den viktigste forutsetningen for våpenstillstanden av 1937, den ytre fienden, var jo nå borte. En ny borgerkrig syntes uunngåelig.

Da var det at president Truman grep inn og sendte en mann med den aller største prestisje, Marshall, til China som megler, og likeså også med myndighet til å gripe inn om kamphandlinger fant sted. Det ble jo et kappløp om nøkkelstillingene i nord og det japanske krigsbyttet. Ofte ble der også sammenstøt, og kommunistiske guerillas ødela stadig vekk kommunikasjonslinjer for nasjonalistene.

Marshall holdt ut et helt år, så måtte han gi opp. Det var helt umulig å komme noen vei med forhandlinger. Det eneste resultat som ble oppnådd, var vel igrunnen det at storoppgjøret bare ble utsatt vel ett år. Det ene året var naturligvis verdifullt, t. eks. for det kristelige arbeid i landet. Også slik at mange områder, besatt av japanerne, igjen fikk besøk og hjelp av misjonærer. Men militært ble utsettelsen skjebnesvanger.

Årene 1947–52.

Man har ment at de røde hadde omkring en million mann under våpen da japanerne kapitulerte. Til Marshall ga opp, hadde de fordoblet sine styrker. Samtidig demobiliserte nasjonalistene noen millioner mann. Så tok styrkeprøven til for alvor i 1947.

Vi bør merke oss at siden 1927 var det nå gått 20 år. Og at nasjonalistene var krigstrette, kan vi forstå. Men den ubeskrivelige korrupsjon kan ikke unnskyldes. Alt mislyktes, alt gikk galt. Etter et par års kamper var hele China i Mao Tse-tungs makt. Chiang Kai-shek satt igjen med Formosa.

Hvorledes ble nå kårene for menighetene og det kristne arbeidet? Kampene forstyrret så meget naturligvis. Skoler ble gjerne oppløst, og de fleste misjonærer trakk seg vekk når fronten nærmet seg. Men noen forfølgelse reistes ikke straks, hverken mot misjonærene eller menighetene. De røde soldatene, frontsoldatene, var nemlig som oftest meget disiplinerte og opptrådte korrekt. På Misjonssambandets felt i Sentral-China t. eks. kom femten av oss misjonærene, fordelt på 4 stasjoner, for en kortere tid i deres hender. På én unn-takelse nær ble vi rimelig bra behandlet. Så lenge et distrikt var under militær administrasjon, ble som oftest intet foretatt mot misjonsstasjonene. Med overgang til sivil forvaltning kom vanskelig-hetene i tur og orden.

Fortellinger fra disse krigsårene, særlig fra Nord-China, om grusomheter mot forskjellig slags mennesker, også kristne, går vel på ting av mer lokal art, kanskje også med privat-personlig hevn innblandet.

Med de siste 2–3 år tar tingene etter hvert form, etter at seiren var vunnet og makten var fast i deres hånd. Programmet var nok fastsatt tidlig, men nå var tiden kommet for Peking-regjeringen til

å gjennomføre de gamle planer for kommunismens kamp mot kristendommen i China.

Det er ingen tvil om at som kommunister var deres endelige mål å utrydde kristendommen helt av det kinesiske folk. Men de visste at dette kunne ikke gjøres med ett slag, og at det var uklokt å bruke for meget den ytre brutale makt. Derfor satte de seg et foreløpig mål: Å gjøre de kristne menigheter til sosial-politiske institusjoner i partiets tjeneste. De visste at slik berøvet sin religiøse forutsetning ville de kristne menigheter dø bort etter hvert.

Dette foreløpige mål ville man nå ved å: 1. Ta bort det økonomiske og institusjonelle grunnlag for menighetene, 2. skille kirke og misjon, dvs. isolere de kinesiske kristne fra internasjonal kristendom, og 3. sikre seg makten innen menighetene selv og således oppløse det hele innenfra.

Punkt 1 representerer det meste av det som kunne gjøres med ytre makt, som f. eks. at misjonenes og menighetenes hus og annen eiendom ble rekvirert eller konfiskert. Så kom kanskje turen til de kristne skoler, som ble overtatt av de nye makthavere. Så barnehjem og hospitaler. Det ble også forbudt å ta imot hjelp utenfra, fra misjonene. Likeså ble det lønnete presteskap oppløst. Den slags pengeinnsamlinger var forbudt, og ellers måtte ikke presten leve av lønn, men av sitt eget produktive arbeid.

Punkt 2 var forholdsvis enkle saker. Det gjaldt å få vekk resten av misjonærene. For øvrig var dette en propaganda-sak.

Å få vekk de siste misjonærer forhastet man seg ellers ikke med. De ble isolert på sine stasjoner, kanskje på sitt ene rom, og noen måtte i fengsel en tid. Så ble da de kristne belært om, sent og tidlig og på alle måter, hva misjon og misjonærer egentlig var: et imperialistisk bedrag, misjonærene var spioner og agenter for de imperialistiske vestmaktene for å slavebinde det kinesiske folk. Slik hadde det vært helt fra begynnelsen, for over hundre år siden, og til i dag. Så spiltes om og om igjen den gamle platen om opiumskrigene, konfesjonene, overgrep, ulike traktater, helt fram til misjonærenes ledelse som de selv hadde lidd under. Patriotismen ble spilt på og utnyttet til det ytterste.

De kristne lederne og andre blir kalt inn til «omskolerings-kurs»

utover i distriktene. Disse kurs kan vare opp til tre måneder. De må lære å hate imperialistene, særlig amerikanerne, og de må lære å tenke marxistisk.

Når vi så kommer til punkt 3, kommer vi til det interessanteste og mest egenartede ved hele denne sak, men også det uhyggeligste, fordi det er djevlesk.

Sommeren 1949 dukket plutselig fram et «fem-manns-råd» som mellomledd mellom regjeringen og de protestantiske kristne i China. Hvorledes det var gått for seg, er det ingen som vet. Rådet bestod av fire menn og en kvinne. To av mennene var KFUM sekretærer, kvinnen en KFUK sekretær, alle kjente liberale og radikale ledere av Shanghai-typen. Den fjerde mannen var en sekretær i Chinas Nasjonale Kristne Råd, en overmåte dyktig og høyt aktet leder. Femte medlem var en luthersk prest. Chinas Lutherske Kirke hadde alt for lenge siden meldt seg ut av Chinas Nasjonale Kristne Råd på grunn av den liberale teologi som rådde der. Det er vel forklaringen til at en lutheraner skulle være med. Og at det så ble den det ble, er det ingen av oss som kjenner ham, som undrer seg over.

Disse var rådgivere for regjeringen i religionssaker, og de dro også rundt til mange provinser og gav opplysninger og råd til de kristne. Så ble de også æret ved å få være med på den grunnlov-givende forsamling i Peking i september 1949, da regjeringen i Peking ble formelt opprettet. Katolikkene var ikke representert.

Neste skritt var at der året etter, sommeren 1950, kom ut et «manifest» i Shanghai, undertegnet av 40 kristne ledere. Dette oppsett var helt og holdent politisk, en hyllest til de nye makthavere, med forsikring om lojalitet og en oppfordring til alle kristne om aktivt å gå inn for den nye ideologi under regjeringens ledelse. Der fantes ikke et Guds-ord i hele manifestet. Dette manifestet skulle man så få alle Chinas kristne til å undertegne.

Tredje skritt kom samme høst (1950). Det kristne råd fikk endelig lov til å kalle sammen en slags konferanse i Shanghai. Alt ble nøye overvåket av myndighetene, og «manifestet» ble tilstemt. Men alt var allikevel ikke så bra som kommunistene hadde ønsket det. Somme var inne på at kirken måtte holde seg klar av politikk! Og i det

hyrdebrev Chinas Kristne Kirke (Church of Christ in China) sendte ut etterpå, var der meget både godt og kristelig.

Fjerde skritt ble tatt fort og overraskende: Regjeringen kalte inn 151 kristne ledere fra hele landet til konferanse i Peking, i april 1951. Delegationene fikk reise på flotteste måte på regjeringens regning, hjulpet av reiseførere. Mange ble hentet spesielt med fly, endog helt fra Mongolia og Turkestan. På en rekke jernbanestasjoner mellom Shanghai og Peking var store folkemasser trommet sammen for å hylle disse store kristne ledere. I Peking fikk de bo på de beste hotellene, med stor oppvarming.

Hva måtte så disse 151 kristne ledere betale for alt dette? De måtte selge seg selv, og alle de andre kristne i China som de skulle representere, med legeme og sjel til de nye makthavere.

Jeg vet ikke noe bestemt, men jeg har et inntrykk av at der på hele konferansen kanskje ikke ble holdt andakt, bedt en bønn eller sunget en kristen sang. Kanskje ikke Kristi navn ble nevnt engang, bare Marx', Stalin's og Mao's?

Og så skulle disse 151 kristne ledere få reise heim igjen, for, under Peking-regjeringens ledelse, å reformere kirken. Først og fremst ved «anklagemøtene», som nå måtte komme i sving utover i alle menighetene.

Under disse kår finner vi Chinas kirke i dag!